Finn Magnusen.
Antiquarisk-Historiske
Bemærkninger angaaende
de hedenske Nordboers
Kultur og Karakter.
Andet Stykke.

Antiqvarisk-Historiske

Bemærkninger

angaaende

de hedenske Nordboers

Kultur og Karakter

ved

Finn Magnusen,
Professor.

Andet Stykke.

Aftrykt af Maanedsskriftet Minerva.

Kiøbenhavn.

Trykt paa Forfatterens Forlag,
hos B. Schlesinger.

Historisk = Antiqvariske Bemærkninger ved Finn Magnusen, Professor.

Andet Stykke.

I Anledning af Hr. Landsdommer Dr. G. L. Badens Gjenmæle mod mine forrige Bemærkninger, maatte det tillades mig endvidere at tilføje de følgende:

Min ærede Vederpart paastaar at have fremført, ikke enkelte, men hele fem Beviser for den Sætning: "at ingen Dreng var agtet af vore Oldefædre, før han havde begaaet et eller flere Mord.,, Om end fem virkelige Exempler paa Drab, begaaet

af Drenge, vare saaledes opgivne af ham, paastaaer jeg: at de kun kunne ansees for enkelte, naar de skulle bevise almindelig Tænkemaade i tre store Riger (Sverrig, Norge, Danmark) og mange andre Lande beboede af den samme Folkestamme. Men vor Forfatter har ingenlunde valgt de i sine Notitser fremsatte Exempler med kritisk Nøjagtighed. Endskjøndt han paa flere Steder tillæger Hr. Prof. Müllers Sagabibliothek fortjent Ros, har han dog ganske overseet den i dette Skrift fældede vel grundede Dom over Torgrim Prudes Saga, at den er en blot Opdigtelse, thi netop af denne Roman har Hr. Landsdommeren valgt ikke færre end sex af sine Exempler nemlig: 1) Om Ketils Hævngjerrighed (S. 488). 2) Om Jokuls Forræderie (S. 487). 3) Haagens begangne Mord paa en Uskyldig (S. 487). 4) Jokuls Fornærmelser i Boldspil (S. 159). 5) Harald Haarfagers Glæde over tre Drengers Slagsmaal (S. 159). 6) Thorgrims i hans Nærværelse begangne Manddrab (S. 170). Ligeledes ere andre sex Exempler valgt af Finnboge den stærkes Saga som dog ikke er af de paalideligste (see Sagabibliothekets 1 B. S. 286—87). Overhoved har jeg indrømmet min Vederpart, at vore hedenske Forfædres Tænke- og Levemaade var alt for krigersk,

men jeg har ogsaa viist at de kristne Europæere i det 8de og paafølgende Aarhundreder vare ikke et Haar bedre. Jeg har ligeledes anmærket, hvor sandsynligt det er, at vort Nordens Folkefærd vare blevne udryddede eller bragte under Trældomsaaget af de Tiders væbnede Omvendere fra Frankrige og Tydskland, hvis ikke hines krigerske Aand og Daad havde reddet dem og os fra saa rædsom en Skjæbne. — Jeg har nævnet flere Folkeslag, hvoraf nogle vare vore Naboer, i hvis Lod den virkelig faldt. De Kristne Tydskeres Fremfærd i det 12, 13 og 14de Aarhundreder mod de uskyldige og fredelige Liflændere, Letter, Esther, Kurer o. fl. fremviser Prøver paa det afskyeligste Barbarie og de fæleste Grusomheder begangne under Religiøsitetens Maske. De kunne tildeels erfares af en vidtløftig gammel Rimkrønike fra det 13de Aarh. *) forfattet af en Deltager i disse formentlige fromme Heltegjerninger, om hvis Beskrivelse den højærværdige Udgiver siger: "Tydeligst fremlyser heraf hin Periodes blodigkrigeriske Aand, saavel som den da her-

*) Fragment einer Urkunde der ältesten Liefländischen Geschichte in Versen, herausgeg. von Dr. Liborius Bergmann, Ober-Pastor 2c. Riga 1817. (4. 220 S.).

"skende ubegrændsede Omvendelses = Iver, der i "Grunden kun tjente til Paaskud for at udplyndre "Landet, tilegne sig dets Ejendom, samt underkue "eller udjage dets gamle Besiddere. — Saaledes var "Tidens Aand.,, — Slige Misdædere vovede at kalde sig Guds Riddere og et helligt Broderskab som fulgte Kristi Fane, men hørte dog til et Folk som allerede havde hyldet Kristendommens "blide Lære,, i 7 til 8 Hundrede Aar! Vi have seet at Portugisere og Spanioler bare sig ad paa samme Maade i Asia og America flere Hundrede Aar efter den Tid. Dog følger vel neppe heraf at man kan skildre disse Kristne Europæere overhoved, og i alle Henseender som vilde og raa Barbarer, endskjøndt man kan, saavel af deres som vore senere levende Troesforvandtes Histórie udpege "utallige Exempler,, paa Hævnelyst, Grusomhed, voldsom Adfærd, Falskhed, — og hvad alle de øvrige Laster og Forbrydelser hede som Dr. B. vil lade høre til de gamle Skandinavers Nationalkarakter. Det besynderligste er at han nedriver Forfædrenes Hang til Dueller, i det han forsvarer den samme Egenskab hos vore Samtidige!

Jeg ventede sandelig ikke, at min Vederpart endnu skulde beraabe sig paa "Adams af Bremen og

"Elnoths udtrykkelige og omstændelige Vidnesbyrd "om Oldefædrenes Hor, Voldtægt og Blodskam,, da jeg (S. 72) har viist at disse Skribentere ikke fremføre de mindste Beviser for slige Lasters Hyppighed, men tildels tvertimod for det modsatte. Endvidere paaberaabes nu "Oldhistoriens udtrykkelige Vidnesbyrd i den nordiske Gudelære,, hvor Loke roser sig af, at have bedrevet Hor med Tyrs Kone. Denne Loke svarer som bekjendt til Grækernes Momus, men ansaaes ogsaa som Løgnens Fader hvor om endnu den i Island brugelige Talemaade (Loka Lygi) tydelig vidner. For Blodskam i det gamle Norden kan Forfatteren endnu ikke fremføre et eneste bestemt Beviis; Beretningen om en viis Ansin, der skal have taget sin Søster til ægte kjender jeg aldeles ikke. Derimod tyer Dr. B. igjen til Mythologien ved at anmærke at Guden Niord, havde ægtet sin Søster. Men selv de nordiske Sagn ville, at dette Ægtepar hørte til et Folk i Asien hvor sligt var tilladeligt, *) hvorimod det, allerede der, var strængelig forbudent blandt Asa-Folket. Det er bekjendt at Blodskam forekom-

---

*) Dette var ogsaa virkelig Tilfældet i det gamle Persien, og i visse Lande ved det sorte Hav.

mer i alle Folks mythiske Systemer af let forklarlige Aarsager. Saaledes ægtede Zeus-Jupiter sin Søster Here-Juno o. s. v. Selv efter Bibelens hellige Beretninger maa jo en slig Forbindelse have fundet Sted mellem vore første Forældres Børn. Overhoved har Blodskam, forsaavidt vi have Efterretninger herom, været langt mere gjængse i det kristne end i det hedenske Norden. Denne haarde Beskyldning af Notitsernes Forf. maa derfor ganske og aldeles bortfalde.

Halvdan Svarte var vel født i et Ægteskab, som var stiftet ved voldsom Bortførelse, men derimod er det ganske urigtigt, "at Harald Haarfager "vilde have voldtaget Gyda dersom det kunde have "lykkedes ham.„ Læserne kunne overbevise sig om denne Beskyldnings Grundløshed ved at efterse det 3de og 4de Kapitel af hans Saga hos Snorro. Derved maa jeg anmærke at Originalens Indtryk Fridla betydede først Elskerinde, men siden især Medhustrue eller Frille. Fynboen Vogn, hvem Forf. (uvist af hvilken Aarsag) kalder "vore Oldgranskeres Helt„ aflagde sit ommeldte ubesindige Løfte i en Rus, og det kunde derfor ikke ventes at være ret moralsk eller fornuftigt. Iøvrigt tilstaaer jeg gjerne at der i det gamle Norden gaves Ubaadsmænd og

Røvere, som begik skammelige Gjerninger af den omhandlede Art, men dette har stedse været Tilfældet i alle Lande i Krigs- og Anarkies Tider, som indtraf alt for ofte i det gamle Norden. — Den Franske Revolutionshistorie opviser dog skjændigere Voldtægts-Forbrydelser, end det er mig bekjendt, at nogensinde ere blevne udøvede af vore hedenske Forfædre. Det maa være den ærede Forfatter bevidst at ogsaa vore yngre Lovgivere have fundet nødvendigt at fastsætte Straffe for Voldtægt, voldsomme Bortførelser, og andre lignende højst usædelige Misgjerninger See f. Ex. NL. 6. 13—2, 14—22 o. s. v. *).

Endvidere bebreides vore hedenske Forfædre deres Polygamie og Børns Udbærelse; — For disse Beskyldninger kan jeg ingenlunde frikjende dem ganske, men blot anmærke: at samme Skikke vare tilladte blandt Grækerne netop med de Indskrænkninger, som brugtes i det gamle Norden. Vi

*) Desværre er det ogsaa vist at det er oplyst ved offentlige Retssager at saa unaturlige Forbrydelser in puncto sexti ere blevne begaaede i vore Dage, at hverken ældre eller nyere Love have kunnet forudsætte dem. Mere lignende kunde anføres — men — Manum de tabula!

maa ikke kalde Hellenerne Barbarer, men hvorfor skulde vi da tillægge Nordboerne dette Navn, fordi de handlede paa selvsamme Maade som hine?

Gjenmælets Forfatter fører Anke over Yttringer af mig hvorved jeg skulde have tilkjendegivet den Mening, at Antallet af Nutidens onde og slette Mennesker ikke skulde være stort mindre end i Hedenskabet. Dette har jeg ingensteds sagt. Vist er det derimod, at utallige kristne Europæeres Fremfærd og Levnet i de øvrige Verdensdele har, endog i vore Tider, skjændet det kristne Navn, og nedværdiget vore Troesforvandte, selv i Hedningers Øjne. Rigtig nok mener jeg at en saadan Opførsel er Bevis for, at den kristne Tro eller Sædelære ingenlunde har havt de rette Virkninger hos disse dens saakaldte Bekjendere. — Slige sørgelige Særsyn have viist sig allevegne, hvor Regjeringen ikke har havt Kraft eller Villie til at holde Statens Lemmer inden Lovenes Grændser eller været oplyst nok til at kjende og følge vor ypperlige Religions sande Aand. Hvor længe havde ikke Kristendommen hersket i Frankerige og dog have gruelige Statsomvæltninger i vore Dage, sat dette store og skjønne Land, som ansaaes for det mest oplyste og civiliserede i Verden, i den gyseligste Rædsels- og Anarkies-Tilstand. — Anseer vel Forfatteren Spa-

niens Forfatning for at have været lykkelig under Inqvisitionens al Menneskefornuft og Følelse qvælende Tyrannie? — Og maa vi ei betages af Afsky og Gysen ved at erfare den utrolige Dumhed, Uretfærdighed og Grusomhed, som herskede i Tydskland, selv blandt saakaldte evangelisk Kristne, ved Hexe-Forfølgelserne i det 16de og 17de Aarhundrede! *) Sandelig vilde jeg meget heller have valgt at leve under en Frode Fredegodes Regjering i det hedenske Danmark, end hvert Øjeblik at trues, skjøndt fuldkommen uskyldig, med de forsmædeligste Pinsler og Dødsstraffe i hine saakaldte kristne og civiliserede Lande.

---

*) Rædselfulde men fuldkommen sandfærdige Skildringer heraf findes i det efter min Mening højst mærkværdige Skrift: "Dæmonomagie oder Geschichte des Glaubens an Zauberei und dæmonische Wunder mit besonderer Berücksichtigung des Hexenprocesses etc., von G. C. Horst. Frankf. am Mayn 1818 — (2 Deele)." Paa de her beviste Kjendsgjerninger grundes tildeels min forhen (S. 81.) fremførte Paastand, at disse Tiders Vederstyggeligheder overgik alle dem, som med Ret eller Uret bebreides det oldnordiske Hedenskab.

Derimod erkjender jeg det for en en Lykke at leve nu i det danske Rige blandt et fredeligt og virkeligen oplyst Folk, hvis vise og ægte religieuse Regjering søger at befordre Folkets Lyksalighed ved alle de Midler vore kundskabsrige Tider frembyde til Dyds, Sædeligheds og Lærdoms Fremme. — I en saadan Tilstand ere vi vistnok bedre Farne end vore hedenske Stamfædre, men derfor ere vi ikke berettigede til at udskjælde dem, uden Grund, for blotte kannibalske Barbarer, at tillægge dem Laster, som de virkeligen afskyede eller udlede de Dyder hos dem, som vi dog ikke kunne nægte, fra de ureneste Kilder.

Dr. Baden bebreider Islands Nybyggere, "at "de ikke kunde forlade deres Fødeland Norge, uden "at have øvet en Udaad, paa ofteſt ganske Uskyl"dige." Nogle af dem, hvem Harald Haarfager havde bekriget og fornærmet paa den uretfærdigste Maade, søgte at hævne sig i retmæssig Fejde mod hans besoldede Krigere og øvrige Haandlangere til Landsmænds Udplyndring og Undertrykkelse. Dette kalder Forfatteren Udaad. Jeg anmoder blot upartiske Læsere at dømme herom mellem mig og ham efter den af ham selv paaberaabte Folkeret.

Hvilke Oldgrandskere det ere, som skal have bemærket "at det var en almindelig Uskik i

"det gamle Norden at bide Struben over "paa sin Fiende„ er mig ubekjendt og ligegyldigt, enten Forfatteren anseer disse Skribentere for rettroende eller ikke. Da han ellers, ligesaalidet som jeg, veed at opgive de Sagaer, hvorved hint Foregivende skal bevises, bortfalder Beskyldningen i det hele. At Fablerne fortælle sligt om visse Trolde, der kun vare til i Indbildningen, er os naturligviis uvedkommende. — Den samme Mening har jeg endnu om Forfs. fremsatte Yttring, at vore Oldtids Helte fandt Smag i Menneskekjød og Menneskeblod, da den vistnok ikke kan bevises, end ikke ved Bartholins paaberaabte Skrift, hvori jeg kun kan finde et eneste hertil hørende Sted af et ældgammel mythisk-digterisk Eventyr, der lader Heroen Sigurd fortære den til en Slange forvandlede Fafners Hjerte. Hertil hører ogsaa uden Tvivl Fabelen om den mere end 200aarige Kong Auns Sonnoffre. — De i Vatnsdæla Saga ommeldte Menneskeoffre skede hemmelig og aldeles lovstridig af en Udaadsmand, og jeg nægter ikke at hedensk Overtro kan have givet Anledning dertil, men vi have og seet i vore Dage at Overtro, opstaaet i Kristendommen blandt Tydsklands saakaldte — (catholske) — Pöschlianere og — (protestanti-

ske) — Klootzianere har foranlediget lignende og endnu rædsommere Scener. Her maa vi da ogsaa istemme det gamle Udraab:

Qvid non relligio potuit svadere malorum!

Men — hvad er vel et kristeligt Auto da Fé hvorved saakaldte Kjættere eller Troldmænd saa tit underkastedes de grusomste, langvarigste Pinsler og fortæredes endelig ved Baal og Brand, andet end de afskyeligste Menneskeoffre til Guds formeentlige Ære! Det fortiener overhoved at anmærkes, at der i intet eddiske Digt eller Skrift forekommer det mindste om Menneskeoffre, ligesom man og har Grund til at troe at vore Fædres hedenske Religion havde i dens sidste Tider paa mange Maader tabt meget af dens oprindelige Reenhed *). Det

*) Ogsaa have de yngre Fortolkere tildels misforstaaet vore ældste Myther, og derved afbildet den hedenske Tro urimeligere end den virkelig var. Saaledes have de gamle Nordboer uden Tvivl forestilt sig Einheriernes Kampe som Lystfægtninger, udførte paa samme Maade som de der brugtes blandt Thracerne efter Xenophons Beretninger o. s. v. Dette anmærkes i Henseende til Dr. B. Udtryk "at Blod "og Nederlag skulde selv i Livet paa hin Side Grav"ven lønne den Rettroende.,,

samme har beviisligen fundet Sted hos flere mærkværdige gamle Folk. Hvorledes den kristelige Tro vederfores samme Skjæbne, indtil Reformationen luttrede den paa ny, er altfor bekjendt til at omtales her.

Det kunde vel være Umagen værdt, at drøfte det Spørgsmaal nøje: hvorvidt Oldnordboen er i alle Maader bleven (moralsk) forbedret ved den katholske Kristendom. — Derimod nærer jeg ikke den mindste Tvivl om, at den evangeliske Lære har betydelig forbedret Nordboens Sæder, Tænkemaade, og Stilling, hvorom jeg har yttret mig tilstrækkeligen i det Foregaaende. Læserne kunne nok om skjønne heraf at jeg er langtfra at underskrive en modsat Paastand, hvilket Forfatteren dog synes at ville paabyrde mig, i det han henregner den til "vore rettroende Oldgrandskeres symboliske Artikler.,, Jeg bekjender mig ingenlunde til nogen vis Sekt eller Parti i dette Videnskabsfag, og forstaaer ikke de Udladelser, Hr. Landsdommeren behager at bruge herom. Derimod seer jeg meget got at han har misforstaaet min Bemærkning: "at Lovene til indbyrdes Roligheds Fremme "overholdtes strængere og ordentligere i Hedendom- "men end siden,, — for saavidt at jeg udtrykkelig har sagt dette om Island og taget derved særde-

les Hensyn til den kristne Sturlunga Olds Anarkie. De som ville overbevises herom kunne jævnføre den nu tildels udgivne Sturlunga Saga med andre sandfærdige Sagaer vedkommende Islands Historie. En lignende Tilstand fandt Sted i Norge omtrent paa samme Tid, ved Birkebeners, Baglers og andre Faktioners rasende indbyrdes Stridigheder. Ellers er Ridderfeydernes Barbarie i Europas fleste øvrige Lande saa bekjendt, at jeg ikke behøver at forsøge her dets Afskildring. Alt dette skede dog i den kristne, ikke den hedenske Tidsalder.

Hvorvidt Hr. Dr. B. Slutnings-Klage, angaaende den islandske Literaturs nærværende Overdrivelse og Misbrug, paa andre vigtigere Literatur-Grenes Bekostning — er grundet, vil jeg ganske overlade til kyndige Mænds upartiske Undersøgelse og Bedømmelse. — Jeg har allerede før tilkjendegivet ham og vore Medborgere mine Tanker derom i Maanedsskriftet Athene 1ste B. S. 187, o. fl. Det være langt fra mig at miskjende Roms og Grækenlands Klassikeres høje og i mange Henseende højere Værd, men ikke des mindre forekommer det mig, at man kan og bør vente, at danske nu opvoxende Videnskabsdyrkere bekymre sig mere om sit Fædrelands gamle Sprog og literære Mindesmærker end hidindtil er skeet, nu

da man har saa gode Hjelpemidler til at forstaa vore Oldskrifters Tungemaal, at mange Udenlandske Lærde have bragt det meget vidt i denne Kundskab, og tilstaa at den er dem til stor Nytte i mangfoldige Henseender *). Vist er det at man lærer meget bedre at kjende vor egen Historie saavelsom Oprindelsen til vort nærværende Sprog, Love, Indretninger, Almue-Tro m. m. af vore egne end af de græsk-romerske Fortidsskrifter. Vel mener min ærede Vederpart at vore Samtidiges "Forkjærlighed for "den islandske Literatur er kun en Ruus, en Over-"gang, som Efterkommerne ville lee af,, ligesom jeg vel veed, at ogsaa den lærde Verden er i visse Maader undergiven Modens Herredømme — men jeg er dog ganske overbevist om, at vort ældre fædrelandske Lærdomsfag kan opvise klassiske Skrifter, stedse mærkværdige ved Sprog og Indhold, og er derfor aldeles ubekymret for dets Skjæbne. — Om det end, til en Tid, kunde bringes i ufortjent Van-

*) Selv fremmede Orientalister have yttret lydelig det Ønske at den Magnæanske Commission vil vedblive at udgive de gamle Islandske Skrifter (f. Ex. Prof. Frank i Fragment eines Versuchs über dynamische Spracherzeugung. Nürnberg 1815. S. 108).

rygte ved at fordrejes og misforstaaes af velmenende, men umodne og halvlærde Fortolkere hvilket jeg med Dr. B. vel indseer at let kan blive Tilfældet *) saa vil

*) Dette skede allerede i Sverrig i det 17de og først i det 18de Aarh. ved at udgive visse aabenbare urimelige Eventyr, og at tillægge dem historisk Værd. Deraf toge Schlösser og Adelung Anledning til at skjære alle Sagaer over en Kam, ligesom man f. Ex. vilde sige, at intet dansk historisk Værk duede noget da Niels Klims Beretning om hans Reiser og Handelser var en aabenbar Roman! Det lader og til at disse selvkloge Herrer have glemt at selv Herodot, Historiens Fader, ikke er fri for Fabler, og hvilken af de Græske øvrige Historieskrivere er vel det! — Overalt have Folkesagnenes Opteguere maattet rette sig efter de gamle Traditioner og sine Samtidiges Meninger. — Vi vide vel, at der var en Periode i den Europæiske Literatur da næsten intet lærd Skrift ansaaes for at due synderlig med mindre det var skrevet paa Latin, eller handlede om Romernes Tøfler, Hægter og lignende Gjenstande. Slige og andre hermed beslægtede Pedanterier undgik heller ikke en Holbergs satiriske Svøbe, og have maaske virkelig i senere Tider skadet de sydligere Klassikeres grundige Studium. Ikke desmindre har det dog hævet sig igjen og vil vist aldrig tabe sig ganske, saalænge sand Oplysning og Aandskultur holdes i Hævd og Hæder. Saaledes vil og heller ikke den oldnordiske Literaturs muelige Misbrug nogensinde udrydde dens rigtige, og sandeligen for Videnskabsmanden saare nyttige og lærerige Brug.

dog det Sande og Skjønne, hvorpaa det ikke har nogen Mangel, atter hæve sig og straale i fornyet Glands, der maaskee endda i sin Tid — hvor fjærn den end maatte være — vil udbrede et nyt og uventet Lys, ikke allene over vort Nordens, men endog vor hele Menneskestammes ældste Historie.